

Novosti Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine u pogledu otvaranja baze sudskih odluka za javnost bez naknade

Pripremile: Vera Bjelogrić i Šeila Brković-Imamović, Odjel za sudsku dokumentaciju i edukaciju Sekretarijata VSTV-a BiH

Slobodan pristup bazi sudskih odluka Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH

U dosadašnjim izdanjima *Pravne hronike* čitaoci su mogli pronaći novosti o bazi sudskih odluka koja se od 2008. godine vodi i ažurira u okviru Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: VSTV). U nastavku je dat istorijat nastanka i rada na ovoj bazi, koju VSTV planira otvoriti za javnost bez naknade od 01.01.2021. godine.

Istorijat nastanka baze sudskih odluka

Baza sudskih odluka osmišljena je i kreirana u 2007. godini u saradnji sa španskom agencijom za međunarodnu razvojnu saradnju (AECID), uz finansijsku pomoć španske vlade i Evropske komisije, te uz tehničku pomoć španskog dokumentacionog centra (CENDOJ). U svrhu ustanovljavanja i ažuriranja baze sudskih odluka u Bosni Hercegovini, VSTV je oformio Centar za sudsku dokumentaciju^[36] s prepoznatljivom internet stranicom, putem koje je baza zvanično puštena u rad 27. maja 2008. godine.

Tokom 2007. i 2008. godine izvršeno je inicijalno prikupljanje i punjenje baze odabranim sudskim odlukama, koje su izdvojili i dostavili najviši sudovi u BiH. Anonimizaciju sudskih odluka izvršili su daktilografi uposleni u ovim sudovima, prema Uputstvu koje je dana 14.02.2008. godine odobrilo relevantno tijelo VSTV-a. Namjena kreiranja baze sudskih odluka bila je prvenstveno edukativna, odnosno da se olakša rad nosiocima pravosudnih funkcija u BiH, ali je ujedno trebala doprinijeti ujednačavanju sudske prakse. Pristup bazi sudskih odluka omogućen je bez naknade sudijama, tužiocima, te stručnim saradnicima u sudovima i tužilaštvima u Bosni i Hercegovini. Temeljem vizije i misije da se pravosudnoj zajednici u Bosni i Hercegovini pruže korisne pravne informacije na jednom mjestu, pored baze sudskih odluka, internet stranica www.csd/pravosudje.ba redovno se ažurira i drugim informacijama, kao na primjer informacijama o radu Ustavnog suda BiH, Evropskog suda za ljudska prava, edukativnim modulima, raznim stručnim publikacijama, stručnim radovima sudija i tužilaca, a od 2010. godine i informacijama o novousvojenim zakonima. Tokom 12 godina rada redovno je vršena komunikacija s korisnicima dodjeljivanjem pristupnih šifri i korisničkih uputstava, uz istovremeno kontinualno dopunjavanje baze aktuelnim odlukama najviših sudova, ali i drugih sudova koji su, poput Višeg privrednog suda u Banja Luci, izrazili potrebu da kroz centralnu bazu bude objavljen veći broj njihovih odluka, što je skoro postignuto unosom svih odluka iz dostupnih informatora sudske prakse tog Suda. U nastojanjima da proces objave sudskih odluka unaprijedi, VSTV je poduzimao brojne aktivnosti. Tako je u septembru 2008. godine obavljena studijska posjeta španskom dokumentacionom centru, kada su razmatrani način rada ovog centra kao i potrebni stručni i administrativno-tehnički resursi. U cilju uspostave saradnje s institucijama koje objavljuju sudske odluke putem elektronskih baza, predstavnici VSTV-a su tokom 2009. i 2010. godine obavili

[36] Centar za sudsku dokumentaciju je tokom 2020. godine reformisan u Odjel za sudsku dokumentaciju i edukaciju, odražavajući na taj način sve poslove koje se obavljaju u odjelu.

radne posjete vrhovnim sudovima Slovenije i Hrvatske. Rezultati tih posjeta su kreiranje indeksnog obrasca radi bolje klasifikacije sudskih odluka u bazi (Slovenija), te preuzimanje poluautomatskog pomagala za anonimizaciju sudskih odluka (Hrvatska). Na sjednici održanoj 28. i 29. septembra 2011. godine VSTV je usvojio Politiku o objavljivanju sudskih odluka u BiH, kojom je predvidio da se baza razvija u edukativne svrhe s visokim nivoom zaštićenih podataka u odlukama, dok je najvišim sudovima preporučio da na svojim internet stranicama objavljuju sve svoje odluke, osim tipskih, čime bi se zadovoljio interes javnosti. Na sjednici održanoj u julu 2013. godine VSTV je usvojilo izmjenu stava II 3 Politike za objavljivanje sudskih odluka na način da glasi: „Prilikom objavljivanja sudskih odluka na internet stranicama sudova potrebno je uspostaviti balans između interesa javnosti i zaštite privatnih lica koja učestvuju u sudskim postupcima“. Radi lakšeg snalaženja u postupku objave sudskih, ali i tužilačkih odluka, VSTV je u septembru 2013. godine donio odluku o formiranju posebne Radne grupe sa zadatkom da pripremi Smjernice za objavljivanje sudskih i tužilačkih odluka na internet stranicama pravosudnih institucija. Smjernice su urađene prema najboljim principima i međunarodnim standardima uz podršku USAID-a i NVO Analitika, koje su izradile radni materijal koji je Radna grupa razmatrala na više sastanaka. Konačan tekst Smjernica VSTV je usvojio na sjednici održanoj 24. i 25. septembra 2014. godine, a integralni tekst Smjernica je dostupan putem linka <http://csd.pravosudje.ba/vstv/faces/vijesti.jsp?id=52348>. U radu Komisije VSTV-a nadležne za objavu sudskih odluka po potrebi učestvovala su i sudije najviših sudova, a održavani su redovni sastanci s predsjednicima najviših sudova u BiH radi poboljšanja dinamike dostave aktuelnih odluka. Ovi sastanci rezultirali su, između ostalog, i dogovorom da sudovi anonimiziraju svoje odluke za objavu u bazi, dok je Odjel za sudsku dokumentaciju i edukaciju Sekretarijata VSTV-a^[37] bio zadužen da vrši povlačenje nižestepenih odluka iz CMS-a uz njihovu anonimizaciju i povezivanje s odlukama najviših sudova kroz bazu. Tokom 2015. i 2016. godine u sklopu programiranja fondova EU (IPA 2017.) VSTV je, između ostalog, projektovao i zapošljavanje savjetnika u najvišim sudovima radi jačanja kapaciteta na evidenciji sudske prakse i odabiru odluka za objavu. U početnoj fazi implementacije projekta „Izgradnja efikasnog pravosuđa u službi građana“ (IPA 2017.), kroz komponentu 1.3.1. „Jačanje odjeljenja za sudsku praksu/evidenciju sudske prakse u najvišim sudovima u BiH“, prepoznat je problem nedostatka elektronskog softvera za evidenciju stavova u najvišim sudovima, što je rezultiralo da se Ugovor sa EU u okviru istog Projekta naknadno izmijeni, kako bi se iznašla sredstva za izradu takvog softvera^[38]. Tokom 2019. i 2020. godine, u okviru ove komponente, uposleni su savjetnici koji trenutno pružaju podršku sudijama u odjeljenjima sudske prakse/evidencije sudske prakse u Vrhovnom sudu Republike Srpske, Vrhovnom sudu Federacije BiH i Apelacionom sudu Brčko distrikta BiH, dok savjetnik uposlen u Sudu BiH djeluje u okviru Registrara tog Suda.

Hronologija odobravanja pristupa bazi sudskih odluka

Nakon uspostave baze sudskih odluka učestalo je traženje mogućnosti njenog korištenja od strane advokata, te je ovo pitanje razmatrano na više sastanaka nadležne Stalne komisije u pogledu mogućnosti i načina uvođenja pretplate za korištenje baze. Odlukom VSTV-a iz marta 2012. godine pristup bazi omogućen je advokatima sa sjedištem u BiH, s prijedlogom da visina godišnje pretplate iznosi 100 KM. Tako je Vijeće ministara BiH donijelo Odluku o visini godišnje naknade za korištenje baze od strane advokata u navedenom iznosu. U narednim godinama su primljeni brojni zahtjevi za korištenje baze i od strane raznih profesionalnih udruženja, privrednih društava, državnih insti-

[37] Ranije Centar za sudsku dokumentaciju VSTV-a BiH

[38] U toku je izrada softvera za uspostavu baze sudskih stavova prema unaprijed utvrđenim deskriptorima uz pomoć Evropske unije, Vijeća Evrope i Aire Centra iz Londona. Ova baza će u konačnici omogućiti najvišim sudovima da evidentiraju svoju sudsku praksu, ukazivati na neujednačene stavove po istim ili sličnim pravnim pitanjima unutar sudova, te između najviših sudova radi brže identifikacije tema i reinicijacije sastanaka panela za ujednačavanje sudske prakse.

tucija i pojedinaca.^[39] U zahtjevima se, između ostalog, navodilo da je pristup bazi potreban u svrhu zastupanja u predmetima pred Evropskim sudom za ljudska prava i domaćim sudovima, stručnog usavršavanja i pripreme edukacije sudija i tužilaca, opšteg informisanja o sudskoj praksi, izrade naučno-istraživačkih, seminarskih i magistarskih radova, doktorskih disertacija, raznih istraživanja i slično. Informacije o zahtjevima za korištenje baze VSTV je razmatrao na sjednici u junu 2013. godine, te ponovo u septembru iste godine, kada je donio odluku da se po istom principu odobri pristup svim zainteresovanim licima. S tim u vezi, Vijeće ministara BiH je 22.01.2014. godine donijelo novu Odluku o visini naknade za pristup bazi korisnicima izvan pravosuđa kojom je propisana naknada u iznosu od 100 KM godišnje po korisniku.

Tokom narednih godina analiziran je izvještaj Mreže sudskih vijeća u vezi objavljivanja odluka na internetu, koji navodi: „Da bi se naglasila samostalnost sudstva, internet stranice pravosuđa trebaju biti pod nadležnosti pravosudnog vijeća, sudske uprave ili samih sudova. Presude treba objavljivati na internet stranicama sudova a ne, kao što je slučaj u pojedinim zemljama, na internet stranicama vlade ili izdavačkih kuća.“ Nadalje, u izvještaju se govori o transparentnosti pravosuđa, te da u tom smislu „sudske odluke treba učiniti dostupnim širokoj javnosti. Dakle, pravosudni portal bi trebao imati javnosti dostupnu bazu sudskih odluka. Presude se trebaju objavljivati za pravnike, kao i za javnost. Prve uglavnom interesuju presude koje su zanimljive s pravnog aspekta, dok medije i javnost najviše interesuju slučajevi visokog profila. Takva baza odluka treba imati i opciju pretrage po ključnim riječima, kao i indeks prilagođen korisnicima.“ Imajući na umu sve navedeno, kao i činjenicu da VSTV posjeduje resurs na pravosudnom portalu koji u određenoj mjeri zadovoljava navedene standarde, razmatrana je mogućnost da se postojeća baza otvori za javnost bez ograničenja, te da se njen sadržaj kao i tehničke mogućnosti u kontinuitetu unapređuju u skladu s potrebama ciljane grupe korisnika i u skladu s najboljim praksama evropskih zemalja. Naime, Evropska komisija i Vijeće Evrope već duži niz godina preporučuju VSTV-u da preduzme korake u pravcu otvaranja baze sudskih odluka za javnost bez ograničenja (preporuke se nalaze u nastavku članka). Radi donošenja najboljeg modela za provođenje ovih preporuka, VSTV je na sjednici održanoj u septembru 2020. godine razmotrio prijedlog nadležne Stalne komisije i donio zaključak da se postojeća baza sudskih odluka otvori javnosti bez naknade, te su u toku završne pripreme za njeno otvaranje. Realizacija ovog zaključka je zahtijevala određene aktivnosti prema Vijeću ministara Bosne i Hercegovine. Do momenta pisanja ovog članka ovaj dio procesa je bio u završnoj fazi realizacije, te se nadamo da će sve biti okončano na vrijeme kako bi se baza zvanično otvorila za nesmetano korištenje već 01.01.2021. godine.

Preporuke međunarodnih institucija za transparentnost i kvalitet pravosudnog sistema u Bosni i Hercegovini

Kako je naglašeno u posljednjem izvještaju Evropske komisije o Bosni i Hercegovini za 2020. godinu: „Bazu sudskih odluka VSTV-a, koja sadrži preko 12.500 odluka, potrebno je sistematski dopunjavati ključnim presudama svih sudskih instanci kako bi se unaprijedila usklađenost sudske prakse u cijeloj zemlji. Baza sudskih odluka mora biti besplatno dostupna svim građanima.“

Objavljivanje sudskih odluka za javnost bez naplate navodi se generalno kao najbolja praksa za sve države od strane Evropske mreže sudskih vijeća.^[40]

[39] Pristup bazi upućivani su od notarske i advokatske komore, banaka, osiguravajućih društava i drugih privrednih doktoranata, uposlenika Sekretarijata Vijeća i UDT-a, te ostalih uposlenika u sudovima i tužilaštvima.

[40] Izvještaj Evropske mreže sudskih vijeća (ENCJ), „Pravda, društvo i mediji 2011-2012.“

U Mišljenju broj 648/2011 od 18. juna 2012. godine Venecijanska komisija (Evropska komisija za demokratiju kroz pravo) o pravnoj sigurnosti i nezavisnosti pravosuđa u Bosni i Hercegovini, o pristupu pravnim instrumentima i sudskoj praksi navodi da „nastojanje VSTV-a za pokretanje jedinstvene baze podataka sa sudskom praksom treba biti podržano s ciljem da ova baza podataka postane dostupna javnosti što je prije moguće“. Mišljenje također navodi: „Javnost je jedan od glavnih uslova pravne sigurnosti, a pristup pravnim instrumentima i sudskim odlukama ne smije nailaziti na prepreke.“^[41]

Analitički izvještaj uz Mišljenje Evropske komisije o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji od 29.05.2019. godine navodi: „Pravosudni sistem nije dovoljno transparentan. Čak i kada su ispoštovani standardi zaštite podataka, najznačajnije sudske odluke i potvrđene optužnice nisu široko dostupne online, posebno u slučajevima korupcije. VSTV administrira bazu sudskih odluka koja je pretraživa i dostupna svim sudijama i tužiocima, kao i strankama uz plaćanje godišnje naknade. Ovu bazu podataka je potrebno ojačati kako bi se omogućilo uspostavljanje usklađene sudske prakse u cijeloj zemlji.“

Evropska unija redovno prati aktivnosti koje se u Bosni i Hercegovini poduzimaju radi povećanja transparentnosti rada pravosuđa, a naročito o olakšanju pristupa sudskim odlukama i o rezultatima postignutim nakon formiranja odjela za sudsku praksu u entitetskim vrhovnim sudovima i Apelacionom sudu Brčko distrikta, te se o ovim pitanjima redovno izvještava putem npr. pripreme za sastanke Pododbora za pravdu, slobodu i sigurnost.

Tako je u okviru Izvještaja 4 Pododbora za pravdu, slobodu i sigurnost (Brisel, 5-6. decembar 2019. godine), pod odjeljkom Kvaliteta pravosudnog sistema i obuka, data preporuka da „VSTV, u bliskoj saradnji sa **sudovima, treba osigurati pristup javnosti svim sudskim presudama putem interneta.**“

O transparentnosti sudskog sistema govori i Izvještaj stručnjaka o pitanjima vladavine prava u Bosni i Hercegovini (Priebe, Brisel, od 05.12.2019. godine), predstavljen na pomenutom sastanku Pododbora za pravdu, slobodu i sigurnost, koji navodi da je u Bosni i Hercegovini „nedovoljno razvijena kultura transparentnosti i odgovornosti. Sudije i tužiocima ne postupaju uvijek s dovoljnom dozom transparentnosti. Presude nisu dovoljno obrazložene. Sudski postupci, kao i same pravosudne institucije, nisu dovoljno otvoreni za javnost i medije.“ Nadalje, navodi se da „pristup sudskim presudama i drugim pravnim spisima ima ključnu ulogu u osiguravanju dosljednosti i pravne sigurnosti. Brojne pravomoćne presude nisu javno dostupne, a mnogi sudovi još uvijek nemaju odjele sudske prakse. Važno je da nosioci pravosudnih funkcija, advokati i šira javnost imaju nesmetan pristup konačnim presudama, uključujući sentence važnijih predmeta.“

Standardi Evropskog suda za ljudska prava o javnosti sudskog postupka

Član 6 stav 1 Konvencije navodi: „Svako, prilikom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičan i javni postupak u razumnom

[41] „Čini se da je uslov za odgovarajući javni pristup pravnim instrumentima ostvaren u BiH. [...] Situacija je složena kada je u pitanju sudska praksa. U BiH postoji centralna baza podataka sudske prakse. [...] Iako se to dešava u drugim zemljama, ova situacija posebno zabrinjava u zemlji s ovako visokim nivoom decentralizacije pravosuđa kao što je BiH. Javnost je jedan od glavnih uslova pravne sigurnosti, a pristup pravnim instrumentima i sudskim odlukama ne smije nailaziti na prepreke. Nastojanje VSTV-a za pokretanje jedinstvene baze podataka sa sudskom praksom stoga treba biti podržano s ciljem da ova baza podataka postane dostupna javnosti što je prije moguće. Takođe bi bilo korisno kad bi sudovi prihvatili ovu bazu podataka i koristili je kao centralnu bazu.“

roku, pred neovisnim i nepristrasnim sudom uspostavljenim na osnovu zakona. Presuda se izriče javno, ali se mediji i javnost mogu isključiti s cijelog ili s dijela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne sigurnosti u demokratskom društvu, kada to zahtijevaju interesi maloljetnika ili zaštite privatnog života stranaka, ili u mjeri u kojoj je to nužno po mišljenju suda u posebnim okolnostima kada bi publicitet nanio štetu interesima pravde." ESLjP u jednoj od svojih presuda navodi: „Javni karakter postupka pred pravosudnim organima štiti stranke od vođenja zatvorenog postupka bez uvida javnosti.“ (*Fazliyski protiv Bugarske*). A zatim i: „To je također i način održavanja povjerenja u sudove.“ (*Pretto i drugi protiv Italije*, tačka 21).

Iako bi izraz „Presuda se izriče javno“ mogao navesti na zaključak da je potrebno javno čitanje presude, Evropski sud za ljudska prava smatra da i „drugi načini koji presudu čine javnom“ mogu biti u skladu s članom 6 stav 1 (*Moser protiv Austrije*, tačka 101), uključujući na primjer da su presude dostupne kroz pisarnicu suda ili su javno dostupne kroz registar ili bazu sudskih odluka. Mnoge države članice Vijeća Evrope imaju dugogodišnju tradiciju primjene drugih metoda kojima se presude svih ili određenih, a naročito kasacionih sudova, čine javnim, na primjer pohranjivanjem u registru koji je dostupan javnosti (*Sutter protiv Švajcarske*).

Trenutne aktivnosti na unapređenju baze sudskih odluka i drugih sadržaja objavljenih na internet stranici www.csd/pravosudje.ba

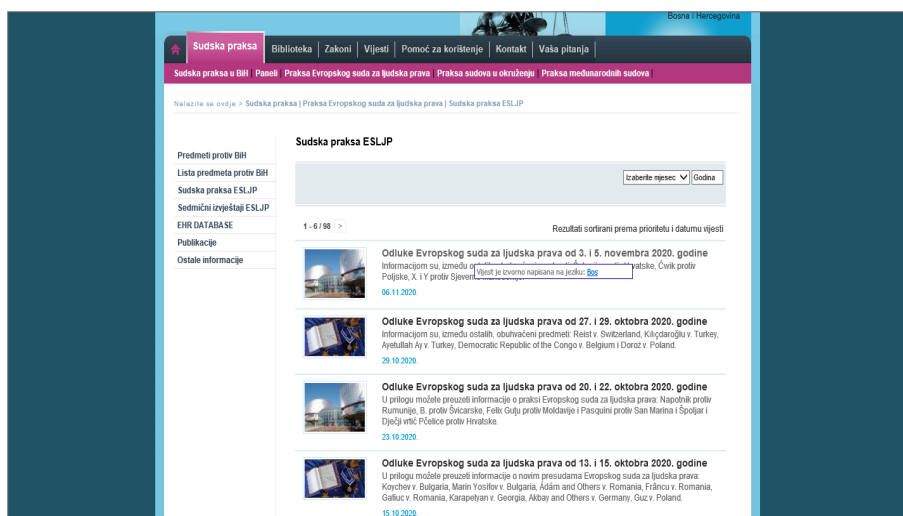
Radi prikupljanja i objave što većeg broja odluka u bazi, Odjel za sudsku dokumentaciju i edukaciju će ostvariti saradnju sa sudovima koji svoje odluke žele objaviti putem ove baze. Od ovog principa se izuzimaju odluke u predmetima ratnih zločina, korupcije i organizovanog kriminala, terorizma i slično, koje će se preuzimati i objavljevati bez obzira na odabir koji vrše sudovi, jer u ovim predmetima postoji opravdan interes javnosti za integralnim tekstovima sudskih odluka. Radi postizanja bolje razumljivosti odluka sadržanih u bazi, paraleleno s procesom njenog otvaranja, VSTV razmatra donošenje novog uputstva za anonimizaciju sudskih odluka. Naime, postojeće Uputstvo predviđa „totalnu“ anonimizaciju ličnih podataka stranaka koje učestvuju u sudskim postupcima, dok bi novo uputstvo omogućilo sakrivanje manjeg nivoa ličnih podataka i time podiglo stepen razumijevanja odluka. Baza trenutno sadrži 13.326 sudskih odluka, pretraživih po broju, datumu donošenja, sudu koji je odluku donio, te po ključnim riječima. Samo od početka 2020. godine unesene su 704 nove odluke. Baza je kontinuirano obogaćivana aktuelnim pravosnažnim odlukama najviših sudova u BiH, a čitaocima naročito skrećemo pažnju da su kroz bazu postale dostupne, između ostalog, i odluke objavljene u informatorima Višeg privrednog suda u Banja Luci za period 2018. i 2019. godinu, odluke objavljene u biltenu Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine za 2018. godinu, većina odluka iz biltena Apelacionog suda Brčko distrikta BiH za 2018. i 2019. godinu, odluke o spornim pravnim pitanjima vrhovnih sudova, odluke obrađene u posljednja dva broja *Pravne hronike* i mnoge druge.

Nastavljene su i aktivnosti na ažuriranju Mape ratnih zločina koja je dostupna na internet stranici <https://maparz.pravosudje.ba/bhs>. Mapa je ažurirana sa sažecima iz većine predmeta koji su pravosnažno okončani u 2019. godini, dok se potpuna ažurnost Mape za navedenu godinu očekuje do kraja decembra 2020.

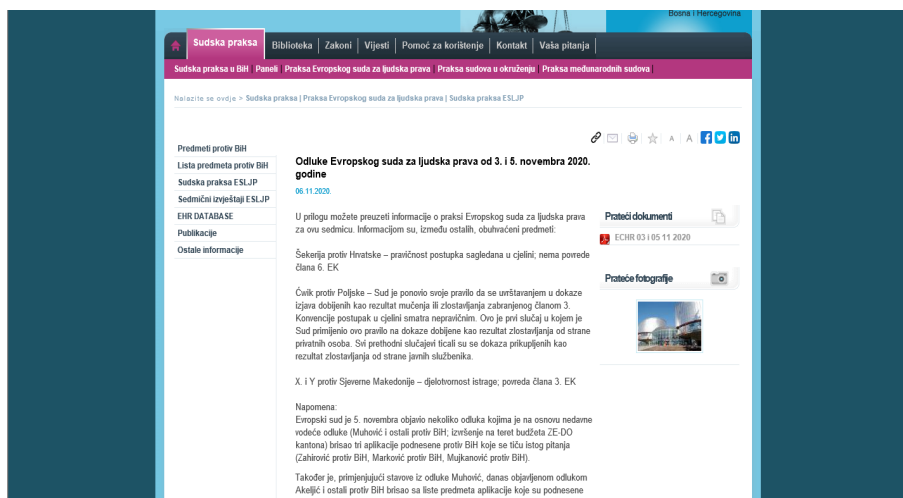
Naročito je intenzivirana priprema informacija o razvoju sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava i njenom razvoju kroz najnovije presude i odluke ovog Suda. Zaključno s novembrom 2020. godine predstavljeno je više od 500 predmeta putem sedmičnih pregleda razvoja prakse ESLjP-a, čiju osnovu čine informacije koje se distribuiraju kroz Mrežu Evropskog suda za ljudska prava s najvišim nacionalnim sudovima. Informacije se dobivaju putem Suda Bosne i Hercegovine, na čemu se VSTV i ovom prilikom zahvaljuje. Početkom ove godine uspostavljena je i bliža saradnja s Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine, s kojim se od maja 2020. svake sedmice pripremaju informacije o naj-

novijim odlukama i presudama Evropskog suda za ljudska prava, koje su od interesa sa sudije i tužioce, te širu javnost naše zemlje. Na ovaj način obrađeno je takođe oko 200 predmeta, a zainteresovanim čitaocima se na raspolaganje stavlja provjerena i pouzdana informacija o najnovijoj praksi na domaćim jezicima, već dan ili dva nakon donošenja odluke.

Slika 1.1. Dio internet stranice u kojem se objavljuju informacije o najnovijim odlukama i presudama Evropskog suda za ljudska prava

Slika 1.2. Prikaz jedne vijesti o novim odlukama i presudama ESLJP-a.

Predstavljanje svih sadržaja internet stranice, te baze i njenih mogućnosti izvršena je, između ostalog, za 14 studenata Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu i Istočnom Sarajevu. Presentacija je napravljena 28. oktobra 2020. godine, a studenti su imali priliku da se putem WebEx *online* edukacije upoznaju i s radom Odjela za sudsku dokumentaciju i edukaciju VSTV-a, sistemom edukacije novomenovanih sudija i tužilaca, kao i s procesom rada panelâ za ujednačavanja sudske prakse. Aktivnost je realizovana u sklopu projekta „Izgradnja efikasnog pravosuđa u službi građana“ kojeg finansira Evropska unija, a implementira Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH. Oba pravna fakulteta su zadovoljni uspostavljenom saradnjom, te su predložili da se ove aktivnosti i u budućnosti nastave, odnosno da se s bazom sudskih odluka i njenim mogućnostima za pravna istraživanja upozna što veći broj studenata.

Rad panelâ za ujednačavanje sudske prakse

U prethodnim brojevima *Pravne hronike* informisali smo čitaoce o značaju usaglašenih pravnih shvatanja panelâ za ujednačavanje sudske prakse u Bosni i Hercegovini prikazujući na koji način usaglašena pravna shvatanja ovog foruma doprinose radu domaćih sudova, s posebnim osvrtom na odluke Ustavnog suda BiH i Evropskog suda za ljudska prava koje su se pozivale na određena shvatanja. Ovdje je bitno istaknuti da Evropska unija u svom posljednjem izvještaju za Bosnu i Hercegovinu navodi: „Zajednički paneli najviših sudskih instanci i VSTV-a trebaju nastaviti aktivnosti usklađivanja sudske prakse.“

U posljednjoj su godini paneli za ujednačavanje sudske prakse u Bosni i Hercegovini izveli određene aktivnosti. U oktobru 2020. godine na sastanku Panela iz krivične oblasti razgovarano je o temi primjene instituta komandne odgovornosti u svjetlu Krivičnog zakona SFRJ-a i Krivičnog zakona BiH. Nakon izloženog referata koji je pripremio Sud Bosne i Hercegovine, kao i diskusije koja je uslijedila, konstatovano je da se u ovom trenutku nisu stekli uslovi za usvajanje usaglašenog pravnog shvatanja, jer tri suda nemaju praksu o ovom pravnom pitanju. Naredni sastanak Panela iz krivične oblasti je planiran za kraj novembra 2020. kada će se razgovarati o zamjeni kazne zatvora novčanom kaznom u predmetima ratnih zločina. Kako bi identifikovalo gdje postoji ujednačenost sudske prakse, VSTV je tokom ljeta o ovome anketirao pravosudnu zajednicu. Sudovi su nominovali ukupno 30 tema, od kojih za dvije već postoji pravno shvatanje panelâ, o čemu su sudovi ponovo informisani. O svim nominovanim temama obaviješteni su panel sudovi, koji će na relevantnim odjeljenjima procijeniti da li postoje uslovi za usaglašavanje sudske prakse na panelima tj. da li je pravno pitanje na isti način zakonski regulisano na državnom i entitetskom nivou, odnosno u Brčko distriktu, te da li panel sudovi imaju sudsku praksu o konkretnom pitanju. O nominovanim temama obaviješteni su i centri za edukaciju sudija i tužilaca kako bi se iste, ukoliko je to moguće, adresirale na edukacijama tokom 2021. godine.